

Vård och omsorgsförvaltningen
Matilda Funkquist Cullinan
Epost: matilda.funkquist.cullinan@vasteras.se

Äldrenämnden

Läsanvisning för ärende Införa ska-krav i upphandlingsärenden om registerutdrag ur belastningsregistret samt ärende Införa rutin om registerutdrag ur belastningsregistret för anställda inom äldreomsorgen

Ärendena 2022/00678 samt 679 kommer från ett initiativ inlämnat av Sverigedemokraterna i maj 2022. Initiativet bifölls och delades upp i två uppdrag då de hänförs till olika områden i nämndens ärendehanteringssystem.

Ärendena är starkt sammankopplade och i ett försök att förtydliga resonemangen har förvaltningen skrivit en tjänsteskrivelse men två tjänsteutlåtanden.

Det räcker alltså med att läsa tjänsteskrivelsen gång men förslag till beslut finns i separata tjänsteutlåtanden.

Vård och omsorgsförvaltningen
Matilda Funkquist Cullinan
Epost: matilda.funkquist.cullinan@vasteras.se

Äldrenämnden

Införa ska-krav i upphandlingsärenden om registerutdrag ur belastningsregistret

Uppdraget

Äldrenämnden beslutade den 24 maj 2022 att bifalla Sverigedemokraternas initiativ för utredning gällande att:

1. äldrenämnden omgående inför en rutin där man kräver att anställda inom äldreomsorgen inom Västerås Stad på minst en årlig basis lämnar in registerutdrag från både brotts- och misstankeregistret
2. äldrenämnden inför "skall krav" vid upphandling av externa tjänster inom äldreomsorgen om att externa utförare skall på minst årlig basis begära registerutdrag från både brotts- och misstankeregistret om så inte redan sker

Relevant lagstiftning

Regler om utdrag ur misstanke- och belastningsregistret finns bland annat i:

- Lag (1998:621) om misstankeregister
- Förordning (1999:1135) om misstankeregister
- Lag (1998:620) om belastningsregister
- Förordning (1999:1134) om belastningsregister

Möjligheten till utdrag ur *misstankeregistret* är väldigt begränsat. Generellt kan sägas att utdrag endast aktuellt när det rör uppgifter om misstanke om brott som lett till åtal, inte enbart misstanke. Rätten till utdrag gäller då vid anställning av personal inom psykiatrisk sjukvård, vård av utvecklingsstörda, vård av barn och ungdom, tvångsvård av missbrukare, kontaktperson, kontaktfamilj och liknande¹. Utdragen gäller personalen som arbetar nära barn eller kund. Enskild har också alltid rätt att begära utdrag om sig själv.

Gällande utdrag ur *belastningsregistret* finns en möjlighet, likt den som gäller för misstanke som lett till åtal, att begära uppgifter om brott som lett till en annan påföljd än böter vid anställning av personal inom psykiatrisk sjukvård, vård av utvecklingsstörda, vård av barn och ungdom, tvångsvård

---

¹Exempel från 4 § punkt 6, 9 a-e Förordning om misstankeregister

av missbrukare, kontaktperson, kontaktfamilj och liknande². Uppgifterna gäller personalen som arbetar med enskild. Enskild har också alltid rätt att begära utdrag om sig själv.

Olika typer av utdrag beroende på tjänst

Utdragen är anpassade utifrån vilken verksamhet personen ämnar jobba i och inkluderar endast de brott som anses vara relevanta för respektive arbete. Kontrollen över egna uppgifter innehåller alla punkter i belastningsregistret och är inte anpassat utifrån tilltänkt arbete.

Specifikt utdrag för arbete med vuxna finns inte i dagsläget. Det finns alltså bara ett utdrag som är relevant för äldrenämndens verksamhet, nämligen det som heter Kontroll av egna uppgifter i belastningsregistret.

När kan nämnden kräva att enskild inkommer med eget utdrag?

Nämnden kan aldrig kräva att enskild inför anställning lämnar in ett registerutdrag men nämnden kan aktivt plocka bort personer som inte inkommer med utdrag från tilltänkta kandidater utifrån den fria anställningsrätten.

Fri anställningsrätt

Kommunala nämnder kan anställa den person som de anser vara bäst lämpad för tjänsten utifrån den fria anställningsrätten. Det finns alltså inga rättsliga krav på att anställa den som är mest kvalificerad så som det finns inom statliga myndigheter.

Diskrimineringslagstiftning

Trots den fria anställningsrätten finns vissa krav på likabehandling i anställningsprocesser. Om kommunen bryter mot någon av diskrimineringsgrunderna kan den bortplockade kandidaten överklaga beslutet. De sju grunderna är:

1. Kön
2. Könsöverskridande identitet eller uttryck
3. Etnisk tillhörighet
4. Religion eller annan trosuppfattning
5. Funktionsnedsättning
6. Sexuell läggning
7. Ålder

Brottsregister eller annan kriminell historik innefattas inte i någon av diskrimineringsgrunderna och krav på utdrag kan alltså inte klagas på utifrån diskriminering.

Saklighet och opartiskhet samt legalitet, objektivitet och proportionalitet

---

² 11 § punkt 5, 8 a-e Förordning om belastningsregister

Kommunen ska i sin verksamhet iaktta saklighet och opartiskhet³ och kan inte begära in utdrag från vissa i anställningsprocesser men inte andra då det i det fallet kan bli aktuellt med diskriminering. Utdragen ska grundas i styrande dokument så som riktlinjer eller rutiner för att hanteringen ska bli så saklig och opartisk som möjligt.

Utdragen ska även vara legala, objektiva och inte vara mer långtgående än nödvändigt för att uppnå ändamålet. Åtgärden ska också stå i rimligt förhållande till den olägenhet som kan antas uppstå för den som åtgärden riktas mot.⁴

Punkt 1 i uppdraget

Krav på utdrag under anställningstiden

Nedan resonemang gäller endast anställda inom egenregionen.

Att kräva utdrag under anställningstiden innebär att nämnden måste ha ett syfte och en konsekvens av ett eventuellt register eller vägran att lämna register. Anledningen till inhämtandet måste vägas mot individens kränkta integritet och ska inte utnyttjas i onödan.

Om brott begås mot nämndens kunder innebär antagligen att nämnden får kännedom om brottet och är delaktig i utredningen som följer. Ett utdrag innehållande de brotten är därmed överflödigt.

Belastningsregistret innefattar endast brott som lett till annan påföljd än böter (exempelvis fängelse, villkorlig dom, fotboja, skyddstillsyn, samhällstjänst). Brott som innebär frihetsberövande straff kommer även det komma till nämndens kännedom för alla som har schemalagd tid då det automatiskt innebär frånvaro från tjänsten som rimligen inte går att bortförklara i längden. Skyddstillsyn döms i regel ut till personer som har missbruksproblematik i kombination med någon annan form av brottslighet. Grav missbruksproblematik hos en person är oftast känd hos arbetsgivaren. I praktiken kommer alltså utdrag ur belastningsregister under anställningstiden inte innebära särskilt många nya uppgifter för nämnden.

Att avskeda eller omplacera någon på grund av brott som inte drabbar nämndens verksamhet som leder till ett icke-frihetsberövande straff är inte en tillåten grund enligt arbetsrätten i dagsläget och skulle antagligen innebära förhandlingar med fackliga representanter, skadestånd eller en rättslig process. Att avskeda eller omplacera någon på grund av att denne vägrar inkomma med registerutdrag eller finns med i misstankeregistret skulle antagligen få samma konsekvenser då inte heller det är en tillåten grund.

Hantering internt

Vid krav på inkommande av registerutdrag vid anställning och under anställningstiden måste rutiner på hur detta hanteras skapas. Flera frågor måste besvaras innan detta verkställs. Exempelvis:

---

³ 1 kap 9 § regeringsformen

⁴ 5 § förvaltningslagen

- Inom vilka tjänster ska registerutdrag krävas?
- Innebär alla brott bortplockning från anställningsprocessen?
- Vilka brott är relevanta för tjänsten?
- Hur ska uppgiften om belastningsregister dokumenteras?
- Vilka brott innebär omplacering eller avskedande?
- Innebär brott en varning eller ska avskedande eller omplacering ske direkt?
- Ska olika brott hanteras olika under anställningen?
- Hur hanteras de personer som vägrar lämna utdrag under anställningstiden?
- Hur många punkter i misstankeregister är fog för bortplockning eller omplacering eller avskedande?

Hur gör andra kommuner?

Flera kommuner kräver utdrag ur belastningsregistret för målgrupper inom socialtjänsten som det inte krävs för enligt lag.

Exempelvis:

Gotlands kommun – kontrollerar samtliga som ska arbeta eller vistas inom socialtjänsten i direktkontakt med enskilda

Linköpings kommun – kontrollerar alla som ska arbeta inom äldreomsorgen

Fagersta och Köpings kommun – kontrollerar alla nyanställda och timvikarier inom vård- och omsorg

Flera kommuner, exempelvis Hallstahammar, Surahammar och Kungsör funderar gällande utdragen men har inte fattat beslut än.

Gällande punkt 2 i uppdraget

I uppdraget används begreppet externa tjänster som förvaltningen tolkar som utförare av vård- och omsorg inom nämndens verksamhet. Förvaltningen har därför inte inkluderat exempelvis leverantörer av service och support av våra IT-system i nedan resonemang.

Vem kan kräva registerutdrag?

Enligt lagstiftningen kan endast socialnämnd, under vissa omständigheter, eller enskild själv begära att få ett registerutdrag. Nämndens privata utförare kan alltså inte själva kräva utdrag direkt från polisen. I det fallet blir det enskild själv som får begära utdraget.

Idag finns inget krav på att verksamheter inom äldrenämndens ansvarsområde ska kräva registerutdrag då den skyldigheten endast gäller barn och personal på LSS-boenden.

Skallkrav i upphandling

Att uppställa skallkrav i en upphandling på att verksamheten ska kräva in årliga registerutdrag av anställda riskeras att ses som oproportionerlig och oskäligt då nämnden själv inte har den möjligheten i dagsläget. Att inkomma med utdrag årligen uppställer också krav på att utförarna ska ha konsekvenser av eventuella brott. Att kräva att utförare avskedar eller omplacerar personal på grund av brott är juridiskt tveksamt då det antagligen inte hade varit tillåtet arbetsrättsligt.

Andra avtalsrättsliga möjligheter

Om syftet med att begära utdrag på personalen är att undvika att nämnden tecknar avtal med leverantörer som har personer som begår brott mot nämnden eller nämndens kunder finns möjligheter att angripa detta i avtalet istället.

Enligt stadsjuristerna kan man lägga in en exitklausul i avtalet som används i det fall utföraren begår brott. I vissa fall, exempelvis om utföraren begår brott mot Västerås stad, skulle nämnden då kunna häva avtalet och eventuellt även ha rätt till skadestånd. I andra fall, om utföraren begår brott mot annan kommun, skulle nämnden kunna säga upp avtalet utan rätt till skadestånd. En sådan exitklausul behöver i så fall behöva utredas vidare av förvaltningen.

Hur gör våra privata utförare idag?

Flera utförare kräver redan utdrag ur belastningsregistret för målgrupper inom socialtjänsten som det inte krävs för enligt lag.

Utdraget sker utifrån eget initiativ av utförarna och är ingenting som det ställts krav på i avtalen.

Exempelvis:

Norlandia, Attendo och Continuum – kontrollerar samtliga nyanställningar

Hjärtpunkt Skiljebo – kontrollerar samtliga nyanställningar samt vart tredje år för anställda.

Personstöd – kontrollerar samtliga nyanställningar samt varje år för anställda

Förvaltningens bedömning

Vid en rekryteringsprocess där det framgår att arbetsgivaren kräver att sökanden själv tar med sig utdrag ur registret finns möjligheten att avstå från att söka. Kravet tros därför ha en självsanerande effekt där urvalet av personer eventuellt kommer minska något men de som söker kommer antagligen inte ha lika många register med sig.

Att det inte finns krav på inhämtning från misstankeregistret innebär att lagstiftaren har tagit ställning för vilka register som anses lämpliga att kräva vid en anställning. Nämnden måste därför avgöra om de vill kräva en mer extensiv registerkontroll än den som lagstiftaren har bedömt som lämplig.

Nämnden måste också ta ställning till hur punkterna i misstankeregister ska värderas och hanteras. Är exempelvis åtal för ringa misshandel relevant när personen inte blev dömd? Är fyra åtal av barnpornografibrott utan fällande dom relevant?

Nämnden måste vidare avgöra hur bedömningen av ett misstankeregister ska göras vid anställning och under anställningstiden när rättssystemet friat personen och inte utdömt någon straffpåföljd.

Utifrån ovanstående bedömer förvaltningen att det inte finns några hinder att kräva utdrag ur belastningsregistret vid anställning i egenregi. Fördelarna med att kunna sortera bort de sökanden med ett olämpligt belastningsregister anses överväga den olägenhet som kan uppstå för individerna.

Förvaltningen bedömer dock inte att det är lämpligt eller proportionerligt att kräva in utdrag ur misstankeregister då det bedöms vara en oproportionerlig åtgärd där fördelarna inte uppväger nackdelarna för individen och som innebär svårigheter med värdering och hantering av misstankar.

Utdrag under anställningstiden bedöms inte heller vara lämpligt då det rent praktiskt, med en eventuell omplacering eller avskedande av personer med fällande domar eller när personen vägrar lämna in utdraget, innebär stora svårigheter och kan vara svårt att genomdriva. Kravet anses därmed vara oproportionerligt.

Att i upphandlingen kravställa att utföraren kräver utdrag återkommande anses inte vara proportionerligt då förvaltningens rekommendation är att nämnden själv inte ska kräva det. Däremot skulle en mindre ingripande åtgärd vara att kräva att utföraren vid anställningstillfället kräver att få ta del av utdrag från belastningsregistret. Utdrag från misstankeregistret anses av förvaltningen dock vara ett oskäligt krav.

Vård- och omsorgsförvaltningen
Matilda Funkquist Cullinan
Epost: matilda.funkquist.cullinan@vasteras.se

Kopia till

Äldrenämnden

Tjänsteutlåtande - Införa ska-krav i upphandlingsärenden om registerutdrag ur belastningsregistret

Förslag till beslut

Utredningen daterad 18 november 2022 läggs till handlingarna och uppdraget avslutas.

Ärendebeskrivning

Äldrenämnden beslutade den 24 maj 2022 att bifalla Sverigedemokraternas initiativ för utredning gällande att:

äldrenämnden inför ”skall krav” vid upphandling av externa tjänster inom äldreomsorgen om att externa utförare skall på minst årlig basis begära registerutdrag från både brotts- och misstankeregistret om så inte redan sker

Uppdraget resulterade i en utredning där förvaltningen kom fram till att det idag inte finns något lagkrav på utdrag ur belastningsregistret för arbete med vuxna och att endast socialnämnd, under vissa omständigheter, eller enskild själv kan begära att få ett registerutdrag. Nämndens privata utförare kan alltså inte själva kräva utdrag direkt från polisen.

Att uppställa skallkrav i en upphandling på att verksamheten ska kräva in årliga registerutdrag av anställda riskeras därför att ses som oproportionerlig och oskäligt då nämnden själv inte har den möjligheten i dagsläget. Att inkomma med utdrag årligen uppställer också krav på att utförarna ska ha konsekvenser av eventuella brott. Att kräva att utförare avskedar eller omplacerar personal på grund av brott är juridiskt tveksamt då det antagligen inte hade varit tillåtet arbetsrättsligt.

Förvaltningens bedömning är därför att skallkrav i upphandlingar inte bör införas.

Vård- och omsorgsförvaltningen har till äldrenämnden lämnat följande förslag till beslut är:

Utredningen daterad 18 november 2022 läggs till handlingarna och uppdraget avslutas.

VÄSTERÅS STAD Vård och omsorgsförvaltningen			
2022 -04- 26			
Nämnd	År	Ärendenr.	Klassref.
AN	2022	00546	2.4.2

Nämndinitiativ äldrenämnden gällande utdrag ur misstanke- och brottsregistret.

Vid äldrenämndens sammanträde 220322, ställde undertecknad en fråga om Västerås stad har som rutin att man begär utdrag ur misstanke och brottsregistret innan anställning inom äldreomsorgen i Västerås stad. Undertecknad fick svaret att så ej är fallet. Utifrån det svaret utgår undertecknad att man ej heller har en rutin inom Västerås stad att man på årlig basis alternativt var sjätte månad begär att anställda inom Västerås stads äldreomsorg lämnar in ovan nämnda registerutdrag. Vi vet att brott mot äldre ökar i landet som helhet och vi inom Sverigedemokraterna menar att det är viktigt att vi säkerställer att de äldre som köper en tjänst av Västerås Stad så som hemtjänst, äldreomsorg, demensboende kan känna sig trygga med att de som kommer hem till deras bostad inte förekommer i brotts och/eller misstankeregistret. Utifrån ovanstående vill vi att Västerås Stad omgående inför en rutin där man säkerställer att de som arbetar inom Västerås stads äldreomsorg inte förekommer i dessa register. Vi vill även att man vid upphandling av privata aktörer inför "skall krav" på dessa om detsamma om så ej redan finns.

Förslag till beslut:

Att- Äldrenämnden omgående inför en rutin där man kräver att anställda inom äldreomsorgen inom Västerås Stad på minst en årlig basis lämnar in registerutdrag från både brotts- och misstankeregistret.

Att- Äldrenämnden inför "skall krav" vid upphandling av externa tjänster inom äldreomsorgen om att externa utförare skall på minst årlig basis begära registerutdrag från både brotts- och misstankeregistret om så inte redan sker.

För Sverigedemokraterna:

Ledamot Äldrenämnden: Caroline Frisk